

ALANYA HALKEVİ VE FAALİYETLERİ
ALANYA COMMUNITY CENTRE AND ACTIVITIES

NURSEL GÜLCÜ*

Öz: Bu araştırmanın amacı 1933 yılında kurulan ve kültürel kalkınma amacıyla önemli işler yapmış olan Halkevlerinden, Alanya Halkevi'nin önemini ve o zamandaki faaliyetlerini ortaya koymaktır. Tarihsel bir gelişim ve oluşum süreci sonucunda doğmuş olan Halkevleri, Türk İnkılabı'nın toplumsal ihtiyacı neticesinde ortaya çıkmıştır. 1930'lu yıllardaki siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal gelişmeler Halkevlerinin açılmasında etkili olmuştur. Avrupa'nın bazı ülkelerindeki Halk eğitimi ile ilgili uygulamaların da etkisi ile 19 Şubat 1932'de Türkiye genelinde 14 farklı yerde Halkevi açılmıştır. Açılış yılından itibaren sayısı sürekli olarak arttırılan Halkevleri kısa sürede teşkilat haline getirilmiştir. Bu çerçevede Alanya Halkevi de 25.03.1933 tarihinde açılmıştır. Alanya Halkevi açılışından kapanışına kadar olan süreçte Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yenilikleri yayma ve halkın bunları benimsemesi yönünde çalışmalar yapmıştır. Alanya Halkevi'nin yaptığı faaliyetler, karşılaştığı problemler, halk eğitimindeki ve kültürel kalkınmada üstlendiği rol bu çalışmada ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda Alanya Halkevi'nin sanat, kültür, günlük hayat, okuma-yazma, tiyatro, sinema, müzik ve birçok alanda çalışmalar yaptığı tespit edilmiştir. Alanya Halkevi aynı zamanda, Alanya tarihi ve kültürel mirasının korunması doğrultusunda çalışmalar da yapmıştır. Ancak Halkevleri çok partili döneme geçildikten sonra CHP ile olan yakın çalışmalarından dolayı muhalefetin eleştirilerine hedef olmuştur. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden kısa süre sonra da kapatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alanya • Halkevi • Kültür • Halk • Eğitim

Giriş

Halkevleri, Cumhuriyet Dönemi'nde sosyal ve kültürel alanda, Cumhuriyet'in getirmiş olduğu yeniliklerin toplumun geniş kesimine ulaştırılmasında önemli görevler üstlenmiş kurumlardır. Atatürk'ün düşüncesine göre, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, milletçe kalkınmayı başarmak zorun-

Abstract: This study addresses the importance of the activities carried out by the Alanya Community Centre (Halkevi) founded in 1933, and which carried out important duties. The Community centers, which were founded as a result of a historical development and formation process, emerged as a result of the social needs of the Turkish revolution. The 1930's political, economic, cultural and social development was effective in the opening of the centers. Europe and the impact of the practice on public education in some European countries resulted in the Community Center being opened in 14 cities on the 19th of February 1932. The number of Community Centers quickly and continuously increased as an organization from its opening. The Community Center was opened in Alanya on 03/25/1933. Alanya Community Centre, tried to spreading innovations to the public, made efforts to adopt them in the period from the opening to its closing. Alanya Community Centre's activities faced problems, its role in cultural development and public education have tried to put forward in this study. At the end of this work, it was determined that Centre had worked in many areas, such as culture, daily life, reading, writing, theater, cinema and music. Alanya Community Center had also a role in the protection of historical and cultural heritage. However, the Community Center was the target of the criticism by the opposition party because of working closely with the CHP. It was closed soon after the opposition party came to power.

Keywords: Alanya • Community Centre • Culture • Public • Education

* Ph.D., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. nursel_gulcu@hotmail.com

daydı ve bunun için öncelikle halkın eğitilmesi ve yetiştirilmesi gerekiyordu¹. Cumhuriyet'in fikir tabanı Halkçılık üzerine inşa edildiğinden Halkçılık, Milli Mücadele'nin ilk gününden itibaren Ankara'nın ve aynı zamanda Halk Fırkası'nın ana programını oluşturmuştur denilebilir².

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel ilkelerini bütün millete benimsetmek ve milli egemenliğin soyut kavram olmaktan çıkarılarak millet ile devlet arasındaki ilişkinin temelini oluşturması gerekiyordu. Bununla ilgili olarak halkevlerinin amacı ve işlevi, o dönemin halkçılık kavramının bir uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır³. Halkın eğitim ve kültür alanında geri kalmışlığı göz önüne alındığında kısa zamanda kalkınabilmek için toplumu harekete geçirmek zorunluydu. Bunun için de eğitim konusu üzerinde birinci meclis döneminden itibaren büyük bir hassasiyetle durulmuş olup, daha gerçekçi ve akılcı boyutlarda ele alınmış ve en ön planda tutulmuştur⁴.

Cumhuriyet Dönemi'nde köylü ya da şehirli, her Türk vatandaşı değişen ve gelişen dünya şartlarına ayak uydurabilmek için yeni bilgilere ne kadar ihtiyacı varsa, öz benliğinde yaşadığı milli değerleri tanımaya da o denli ihtiyaç hissetmiştir. Bundan dolayı, kurulan halkevleri belirli bir zümre veya sınıfın ya da belirli bir siyasi düşünce mensuplarının değil, her kesimin, tüm halkın evi olmuştur. Kısaca, milleti farklılaşmadan arındırarak bir bütün halinde ortaya çıkarmak ve bir bütünlük çerçevesinde sanat, spor ve kültür öğeleriyle oluşturmak gerekiyordu⁵.

Eğitim ve kültür seferberliğinde Atatürk Devrimleri merkezde çok hızlı bir şekilde yürürlüğe konuluyor ve değişiklikler uygulanıyordu fakat aynı hızda halka ulaşamadığı için kopukluklar gözleniyordu. Bir kitle eğitimine ve yetişkinlerin eğitilmesine gereksinim vardı. Halkın eğitilmesine ve yetiştirilmesine yönelik olan örgütlenmeler ülkelerin kendi gereksinimlerine göre biçimleniyordu⁶.

Savaşın yeni çıkmış ve yeni bir rejimle idare edilen Türkiye Cumhuriyeti halkının Atatürk Devrimleri'ne ve bilgiye en kısa zamanda ulaşması ve uygulaması gerekiyordu. Okulların dışında ülkenin ihtiyacı olan kalkınma için gerekli eğitim, ancak yetişkin halkın ulaşabileceği mekânlar vasıtasıyla sağlanabilirdi. Bunun yanında halkın inkılabın içine çekilmesi ve bizzat rol alması sağlanmalıydı.

Halkevlerinin Açılması

Çağdaş bir devlet olabilmenin ana unsuru elbette ki, çağdaşlığın temel ilkelerinin topluma mal edilip onlar tarafından desteklenmesini sağlamaktır. Bunun ise tek yolu bu inkılapların halka duyurulması, onlar tarafından benimsenmesi ve halkın eğitilmesidir. Cumhuriyet Halk Partisi yönetimi Türk Ocakları'nı istedikleri gibi yönlendirip kullanamayacağını anlaması üzerine yeni bir arayışa girmiş, sonucunda "Halkevleri" ortaya çıkmıştır⁷. Zira sadece mecliste yeni kanunların yapılmış olmasıyla inkılap tamamlanmış olmuyordu. Toplumun bu kanunları bilmesi ve günlük hayatlarında uyguluyor olması son derece elzem bir konuydu. Eski bir düzenden kurtulup yeni hayata adapte olabilmek oldukça meşakkatli olup, yüzyıllardır alışık olduğu bir yapıdan yeni bir yönetime, hukuk uygulamalarına, kısaca yeni bir yaşama hazır olunması elbette kolay olmayacaktı. Mustafa Kemal,

¹ Toksoy 2007, 7.

² Toprak 2013, 46.

³ Toksoy 2007, 8.

⁴ Akgün – Uluğtekin 1989, 285.

⁵ Toksoy 2007, 8.

⁶ Çeçen 2000, 77-82.

⁷ Pehlivanlı 2008, 127-147.

yurt gezileri sırasında oldukça önemli kararlar almıştır. Halkevleri açılması fikri yine bu geziler sırasında olgunlaşmıştır⁸. Atatürk, kültürün toplum hayatında ne derece önemli olduğunun farkındadır ve kültür, O'na göre bir millet için en kıymetli hazinedir⁹. 1932'de Halkevlerinin kurulmasıyla kültürel kalkınmada yeni bir güç kazanıldığı da görülecektir. Halkevlerinin kuruluş gayesi, halkın sadece temel bilgilere sahip ve okuryazar olması değil, aynı zamanda kültürel kalkınmayı sağlayıp çağdaş yöntemlerle ulusal değerleri işleyip zenginleştirmesidir. Atatürk Devrim ve İlkelerini ülkeye yaymak ve kökleştirmek ana gaye olarak açıklanmıştır¹⁰.

Parti kararının kesinleşmesinden sonra hazırlıklar daha da hızlandı ve sonunda 19 Şubat 1932 tarihinde Halkevleri resmi olarak kuruldu. Başkentte yapılan tören ile beraber aynı gün Türkiye'de 14 halkevi şubesi açıldı¹¹. Açılış töreninde bulunmamasına rağmen Atatürk, tüm gelişmeleri yakından takip etmiş ve direktifleriyle halkevlerinin faaliyetlerine yön vermiştir¹².

Açılan bu kültür kurumlarına gelen herkes yeni şeyler öğrenecek, bildiği şeyleri başkalarına öğretecek ve bilgi alışverişinde bulunacaktı. Yani Halkevleri, kültür inkılabının alt yapısının oluşturulmasında önemli roller üstlenecek, sadece kent merkezlerinin değil, aynı zamanda bugüne kadar ihmal edilmiş köylerin de kalkınmasının yolu açılacak, toplumsal birlik sağlanacak, devlet-millet bütünleşmesi sağlanacaktı.

Halkevleri, kuruluşu ile birlikte ülkenin kültürel kalkınmasında, devrimlerin getirdiği yeniliklerin geniş halk kitlelerine ulaşmasında son derece önemli bir görevi yerine getirmiştir. Halkevleri kısa zamanda dolup taşan birer gönüllü halk okulları olmuşlardır.

Halk Fırkası ile bağlantısı ve faaliyetlere bakıldığında, Halkevleri Talimatnamesi'nde; halkevi CHF'ye doğrudan bağlıdır ve oradaki parti idare kurulundan bir kişi halkevine başkanlık eder, 9 çalışma kolu vardır ancak faaliyet gösterdikleri bölgenin ekonomik ve sosyal şartlarına uygun olarak başarı sağlayabilecekleri en az üç şube ile faaliyetlerine devam edebileceklerdir¹³. Halkevinin düzenlediği faaliyetlerin tamamına partiye kayıtlı olan veya olmayan bütün vatandaşlar katılabilmektedir.

Açılışın hemen ardından halkevleri derhal çalışmalarına başlarken, aynı zamanda yaşadığı temel sorunlardan biri de, üye sayısının artırılması mevzusu idi. Zira halkevleri faaliyetlerinin yaygınlaştırılması için üye kaydı önemli bir yer tutmaktaydı. Bu çerçevede talimatnamede de belirtildiği gibi her Türk vatandaşı halkevi kollarından birine kendi isteği ve seçimine göre kayıt yaptırabiliyordu. Bu hususta halka örnek olup, katılımın artmasını sağlayan kişiler ise şehir ve kasabalardaki aydınlar ile önde gelen kişilerdi¹⁴.

Yeni kültürel ve sosyal devrimlerin halka duyurulup benimsenmesi Halkevlerinin kurulması ile büyük ölçüde gerçekleşmiştir. Halkı ortaçağ karanlığından kurtarıp çağdaş ve modern topluma dönüştüren Halkevleri, kültürel gelişim sürecini hızlandıran köklü bir devrimdir¹⁵.

Ülkedeki bütün halkevleri bir kültür kurumu olarak kurulmuşlardı. Kültürü geliştirmek, milli beraberliği sağlamak adına her şeyi yapabileceklerdi. Halkın milli ve içtimai seviyesini yükseltmek

⁸ Başgöz 1995, 191.

⁹ Toksoy 2004, 127.

¹⁰ Kapluhan 2012, 181.

¹¹ Akşam Gazetesi (20 Şubat 1932); Çeçen 1990, 117.

¹² Çağlar 1937, 369.

¹³ C.H.F 1932, 4.

¹⁴ Akşam Gazetesi (20 Şubat 1932).

¹⁵ İnan 1983, 39.

itibarını ile eğitici bir mahiyette olan satranç oyunu halkevi salonlarında oynanabiliyordu. Belli şartlar içinde balolar tertip edilmiş, halkevi ve parti mensupları düğün ve nişan törenlerini halkevi binasında yapmışlardı¹⁶.

Alanya Halkevi

Alanya, Antalya ilçeleri içerisinde en yoğun nüfusa sahip ilçeydi. Nüfusu hemen hemen Antalya merkez nüfusuna yakındı. 1935 yılında Antalya merkez nüfusu toplam 47.590 iken, Alanya nüfusu merkezde 5.174 ve köylerde 35.075 olmak üzere toplam 40.249 idi¹⁷. Nüfusundan da görüldüğü üzere büyük bir ilçe durumunda olan Alanya'da Halkevi 24. 02. 1933 tarihinde açılmıştır. Ülkedeki Halkevlerinin kuruluş süreci içerisinde Alanya Halkevi, ilk dönem açılan halkevleri arasındadır.

Açılan her yeni halkevinde, başkanının seçiminin ardından Halkevi İdare Heyeti oluşturulurdu. Halkevi başkanının sicil sureti ile idare heyetinin kimlerden müteşekkil olduğu CHP Genel Sekreterliği'ne bildirilmek zorundaydı. Halkevi başkanı halkevinin tüm idari işlerinden birinci derecede sorumlu olup yılda bir defa halkevinin tüm üyeleri toplanarak başkanın yıllık faaliyetlerine ilişkin raporunu dinlerlerdi¹⁸.

Halkevinin ilk başkanı ticaretle uğraşan Fuat Salur Bey'di. (1933-1934). Alanya Halkevi 1934 senesi komite üyeleri:

Dil, Tarih Edebiyat: Başöğretmen Sacit

Ar: İcra memuru Kadir Eke

Gösteri: Öğretmen Selami Baç.

Sosyal Yardım: Tahsil Müfettişi Kemal

Kitapsaray ve Yayın: Ziraat Bankası Muavini Adil Bulat

Köycülük: Muhasebe Memuru Tahsin Yetgin'dir.

Alanya Halkevi Köycülük, Spor, Gösteri ve Sosyal Yardım Komiteleri olmak üzere 4 şubeli halkevi olarak açılmıştır. 1935 senesinde Alanya Halkevi'nin şube sayısı 9'a çıkarılmıştır. Şubeler; Ar (Güzel Sanatlar) Şubesi, Kitapsaray (Kütüphane) ve Yayın Şubesi, Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, Spor Şubesi, Gösteri (Temsil) Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Sergi ve Müze Şubesi ve Köycülük Şubesi'nden oluşmaktadır. Açılan her yeni halkevinde, başkanının seçiminin ardından Halkevi İdare Heyeti oluşturulurdu fakat ilk zamanlarda halkevine seçilen başkanların çoğu istifa ettiğinden uzun süre Alanya Halkevi'ne başkan bulunamamıştır¹⁹. Daha sonraki dönemde Zihni Açıkalin uzun süre Alanya Halkevi Başkanlığı yapmıştır²⁰.

Alanya Halkevi Binası

Alanya Halkevi binası özel idareden satın alınmış iki katlı, üst katında bir antre ve üç büyük oda; alt katta yedi dükkan ve iki mağazadan oluşan binasında çalışmalarına başlamış, zaman içerisinde bina, toplantılar için yetersiz kalınca iki yüz metrekarelik yeni bir salon eklenmiştir. 1939 yılına kadar faaliyetlere yeterli gelen halkevi binası, 1939'da yıkılarak yerine yeni bir bina inşa edilmeye başlan-

¹⁶ C.H.F 1934, 7.

¹⁷ Türk Akdeniz 1938b, 45-46.

¹⁸ Çavdar 1983, 881.

¹⁹ BCA 1941a.

²⁰ Türk Akdeniz 1938b, 27.

mıştır. Ancak gerekli ödeneğin uzun süre gelmemesinden dolayı inşaat tamamlanamamıştır. CHP Genel Sekreterliği ile yapılan uzun yazışmalara rağmen bina için talep edilen 4800 lira keşif bedeli genel merkez tarafından gönderilmemiş, 1500 lira harcanan bina, halkevi yöneticilerinin yoğun çabalarına rağmen bitirilememiştir.

Alanya Halkevi'nin Faaliyetleri

Tüm halkevleri halkın milli ve içtimai seviyesini yükseltmek amacıyla her türlü etkinliği yapabiliyorlardı. Cumhuriyet Dönemi öncesinde pek sık rastlanmayan ama bu dönemde halkın ilgisini çeken balolar yapılmaya başlanmıştı fakat bunlar belli şartlar içinde tertip edilmişti. Halkevi ve parti mensupları düğün ve nişan törenlerini halkevi binalarında yapmışlardır²¹.

Şube faaliyetlerine göz attığımızda genellikle para harcamaktan ziyade halkevine gelir getirici faaliyetlere ağırlık verildiği görülmektedir. Kuruluş yıllarında genellikle CHP Genel Sekreterliği'nce halkevleri faaliyetler konusunda yönlendirilmekte ve görülen eksikliklerin giderilmesi için sık sık yazışmalar yapılmaktadır.

Her ne kadar şube sayısı artırılarak 9'a çıkarılmak istense de Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi kuruluş şemasında bulunmasına rağmen bu şube oluşturulmamıştır. Bir yıl içerisinde şubeler kendi içlerinde toplam 45 toplantı yapmış, toplantıya 226 kişi katılmıştır. Bu şubelerce ayrıca diğer şubelerin de katıldığı, şubeler arası 44 toplantı düzenlenmiş ve 132 kişi katılmıştır. Birlikte verilen 22 adet konser, sinema, konferans, temsil ve oyunlara toplam 2100 kişi katılmıştır. Ayrıca 51 kişinin katıldığı 1 adet nikâh ve toplamda 420 kişinin katıldığı 4 adet çaylı dans faaliyeti düzenlenmiştir. Toplantılar dâhil genel toplamda 178 adet etkinlik düzenlenmiş ve 3804 kişi katılmıştır²².

01.01.1935-31.12.1935 tarihleri arası faaliyet raporu incelendiğinde; Alanya Halkevi'nde Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Felsefe, Pozitif ve Doğal Bilimler, Dil, Sosyal Bilimler, Sanat, diğer kitaplar, gazete ve dergiler okunmuştur. Alanya Halkevi Kütüphanesi'nde toplam 662 kitap bulunmaktadır. Bir yıl içerisinde 392 kişi bu kitapları okumuştur. Okuyucuların 15'i öğrenci, 25'i memur, 20'si öğretmen, 1'i subay, 30'u çiftçi, 40'i işçi, 3'ü serbest meslek ve 60'ı diğer meslek sınıflarına mensup insanlardan oluşmaktadır²³.

Alanya Halkevi 1935'te komitelerde kayıtlı üyelerin meslek dağılımlarına bakıldığında; 54 kişi ile ilk sırayı esnaflar oluştururken, 40 işçi, 34 çiftçi, 33 Sanatçı, 17 öğretmen, 3 doktor ve 3 avukat olmak üzere toplam 184 üye bulunduğu görülmektedir. Üyelerden sadece 5'i kadındır ve bu kadınlardan 4'ü Dil, Tarih ve Edebiyat Komitesi'nde, 1 tanesi ise Kitapsaray ve Yayın Komitesi'nde görev almıştır²⁴.

Alanya Halkevi Başkanlığı'nca CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen 13.01.1936 tarih ve 26 sayılı raporda; 1935 senesi boyunca Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi'nce memleketin tarihi, coğrafi ve iktisadi vaziyetleri hakkında derinlemesine araştırmalar yapmış olduğu ve bir halkevi broşürü hazırladığı, Ar Şubesi'nce, 4 defa çaylı konser düzenlemiş olmasına rağmen eğitimci eksikliği olduğu ve acilen tahsis edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yeni kurulan Gösterit Şubesi'nin "*Mavi Yıldırım*" piyesi üzerinde hazırlık yaptığı, Spor Şubesi'nin binicilik, atıcılık ve denizcilik alanlarında çalıştığı, Sosyal Yardım Şubesi'nin çocuk bakımı üzerine konferanslar verdiği ve fakir çocuklar yararına bir müsamere düzenlediği, Kitapsaray ve Yayın Şubesi'nin okuma oranını artırmak için yoğun bir çaba

²¹ C.H.F 1932, 3-8.

²² BCA 1936c.

²³ BCA 1936c.

²⁴ BCA 1936c.

içerisinde çalıştıkları ve Köycülük Şubesi'nce de köylere geziler düzenlenerek köylerin sorunları üzerine araştırmalar yapıp köylülere şehirde işlerini daha kolay yapmanın yollarının anlatıldığı bildirilmiştir²⁵.

Alanya Halkevi'nin en önemli faaliyetlerinden bir tanesi de halkın aydınlatılmasına yönelik gerçekleştirilen konferanslardır. Bu konferanslar inkılaplar konusunda halkı bilgilendirmek, birlik ve beraberliği pekiştirmek amacıyla düzenlenmiştir. CHP Genel Sekreterliği tarafından görevlendirilen konferansçılar halkevinde yaptıkları konuşmalarda büyük ilgi ve takdir görmüşlerdir²⁶.

Denizli Saylavı Necip Ali Küçükkağa'nın 6 Mart 1936 tarihinde Alanya'da verdiği konferans halkevi salonunun küçüklüğünden dolayı Alanya Cumhuriyet Meydanı'nda hazırlanmış olup, kasa-balı ve köylü olmak üzere birincisinde 1500 kişi, ikincisinde ise daha fazla katılım olmuştur. Küçükkağa'nın vermiş olduğu konferans Alanyalıları sıkmadan, onların anlayacağı şekilde akıcı bir şekilde verilmiştir. Alanya'daki konferans beklenen etkiyi tam olarak göstermiş, dinleyenlerin Türk İnkılap ve İstiklal hareketleri hakkındaki bilgilerini, sevgi ve bağlılıklarını artırmıştır²⁷.

Her ne kadar kurulan halkevleri halkın kültürel kalkınma eğitimini karşılamak üzere açılmışlarsa da CHP yönetimi tek parti yönetiminin de verdiği rahatlıkla, halkevlerini adeta birer CHP organı, yardımcı kuruluşu ya da eğitim okulu olarak görmüş ve propagandalarının alt zeminini halkevlerinde sağlamıştır.

Kuruluşundan itibaren komite üyelerince düzenlenen faaliyetler ve etkinlikler parti genel merkezince de dikkatle takip edilmiştir. CHP Genel Sekreterliği'nce Alanya Halkevi Başkanlığı'na 08.04.1936'da gönderilen yazıda; Alanya Halkevi Başkanlığı tarafından gönderilen 13.01.1936 tarih ve 26 sayılı raporun genel değerlendirilmesi yapılmış ve Alanya Halkevi'nin çalışma ve faaliyetleri başarılı bulunmuş ve başarıların daha verimli bir şekilde artması temenni edilmiştir²⁸.

Halkevlerinin genel anlamda yaptığı faaliyetlerini belli başlıklar altında sıralayacak olursak; sadece günlük konuşma dilinden öğrenilen dil olarak değil, aynı zamanda ilmi yönden de eğitime ihtiyaç duyulan Türkçe'ye fazlasıyla dikkat edilmiş ve halka hem kullandıkları kendi dilini, hem de Batı dillerini göstermişlerdir. Halkın okuma-yazma oranını artırmak için yeni okuma-yazma kursları açılmış, kütüphaneler vasıtasıyla okuma alışkanlığı kazanılması sağlanmıştır. Yerli malı kullanımının önemi ve tutumlu olmanın faydaları anlatılmıştır. Köylere gitmişler ve köylüleri bilgilendirmişler, modern tarım ve günlük hayata faydalı bilgiler anlatmışlardır. Kadınlara daha fazla önem verilmiş, onların hem sosyalleşmelerine yardımcı olunmuş, hem de kendi paralarını kazanarak ailelerinin bütçesine katkıda bulunmalarına çalışılmıştır. Gençlerin yeni uğraşlar edinerek kötü alışkanlıklardan uzak durmalarına çalışılmışlardır. Halkın güzel sanatlar ile tanışmasını sağlayıp modern tarzlarda eğlenceler tertiplemişler, halkın kültür seviyesini artırmak için Dil, Tarih ve Folklor konularında araştırmalar yapmışlardır²⁹. Alanya Halkevi'nin tarih çalışmaları ile ilgili olarak Halkevi Başkanı Fuat Savur'un Antalya Halkevi'nin çıkardığı Türk Akdeniz Dergisi'nde yayınlanan "*Alanya Karamanlıları ve Alanya Beyi Kılıçarslan*" tarih çalışmalarına örnek teşkil etmektedir³⁰. Atatürk'ün ifadesiyle; "*halkevlerinin bütün vatandaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel devrim*"

²⁵ BCA 1936d.

²⁶ Erşan – Yetim 2012, 443-457.

²⁷ BCA 1936e.

²⁸ BCA 1936f.

²⁹ Özdemir – Aktaş 2011, 235-262.

³⁰ Türk Akdeniz 1938a, 16.

yapmıştır.

1941 yılına gelindiğinde Alanya Halkevi faaliyetleri durağanlaşmış ve II. Dünya Savaşı'nın da etkisiyle eski başarılı çalışmalar artık yapılamaz olmuştur. CHP Isparta Bölgesi Müfettişi Edirne Mebusu Osman Şahinbaş'ın 08.06.1941 tarih ve 208 sayılı 2. teftiş raporunda da belirttiği üzere; Alanya Halkevi'nin kuruluşundan itibaren başkan ve bina sorunu vardır. Halen halkevini canlandıracak, çalıştıracak ve üyelerini yönlendirecek bir başkan bulunamamıştır. Bina yapımı için ayrılan ödenek ile 4-5 odalı yeni bir bina yapıp mevcut binaya bir koridorla bağlanması projelendirilmiştir. Komite üye sayıları yetersiz ve artırılmasına yönelik hiçbir çalışma yapılmamıştır. Halkevinin herhangi bir geliri yoktur. Kâtip ve hademe ücretlerinden başka masrafları olmadığı halde sıklıkla genel merkezden yardım beklemektedirler. Yapılan 2 temsil ve 2 konferans harici bir faaliyet göze çarpmamaktadır. Alanya öğretmenlerinin halkevi ile alakalarının az olmasının nedeninin halkevi başkanının zayıf idareciliği olduğu, halkın halkevine olan alakalarının da azalmaya başladığı ve bu konuda tedbir alınması gerektiği bildirilmiştir³¹.

Halkevini tekrar canlandırıp halkın alakasını çekmek için yazılan raporlardan sonra Alanya Halkevi faaliyetlerini arttırmaya çalışmıştır. Halkevi Başkanı Nurettin İşman'ın CHP Genel Sekreterliği'ne göndermiş olduğu 09.06.1943 tarihli yazıda 31.05.1943 günü Spor Şubesi'nce Dim Çayı Gezisi düzenlenmiş olduğunu³², Gösteri Şubesi tarafından kısa bir zamanda hazırlanan "körler" piyesinin 21.04.1943 tarihinde temsil edildiğini, Sosyal Yardım Şubesi tarafından piyango tertip edilerek gelirinin Çocuk Esirgeme Kurumu'na gönderildiğini bildirmiş ve halkevi eksikliklerinin giderilmesi için yardım istemiş³³, CHP Genel Sekreterliği tarafından ise yoksul çocuklara yardım için Çocuk Esirgeme Kurumu'yla yapılan işbirliği övgüyle karşılanırken, yardım için paralı temsiller yerine masrafların mahalli gelirlerle karşılanmasının daha doğru olacağı tavsiye edilmiştir³⁴.

Halkevleri zaman zaman ihtiyaçlarının karşılanması için genel merkezden yardım talepleri olmasına karşın Konya Milletvekili ve aynı zamanda CHP Genel İdare Kurulu Üyesi Muhsin Adil Binal tarafından Alanya Halkevi Başkanlığı'na yazılan 20.12.1949 tarih ve 27307 sayılı yazıda halkevlerinin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için talimatnamelerde değişiklikler yapılarak halkevlerine bazı imkânlar verildiği, merkez tarafından sayıları 5000 civarındaki halkevi ve halkodalarının ihtiyaçlarının karşılanmasında bütçenin yetersiz kaldığı ve masraflarının kendi yerel imkânlarıyla karşılanması gerektiği bildirilmiştir³⁵.

Kapanışı

II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda yaşanan buhranlar dolayısıyla alınan tedbirler gereği Alanya Halkevi'nin faaliyetleri de azalmaya başlamıştır. Savaş sonrasında değişen dünya dengeleri Türkiye'nin iç siyasetini de etkilemiş, savaş süresince ordunun silah altında hazır tutulması ve dış ticaretin olumsuz etkilenmesi ekonomik olarak kıtlık ve pahalılığı beraberinde getirmişti³⁶. Daha sonra Demokrat Parti'nin, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde iktidar olması ile birlikte eskiden başlayan halkevleri tartışması daha da şiddetlenerek devam etmiştir. Evlerin herhangi bir parti ayrımı göze-

³¹ BCA 1941b.

³² BCA 1943a.

³³ BCA 1943b.

³⁴ BCA 1943b.

³⁵ BCA 1949.

³⁶ Keser 2009, 186.

tilmeksizin tüm halka açık olduğunu söyleyen CHP'li vekiller, halkevlerini savunan konuşmalar yapmışlardır. Her ne kadar mecliste uzun konuşmalar yapılsa da uzlaşmaya varılamamış ve evlerin kapatılması için önerge verilmiştir. İktidarından önce uzun yıllar boyunca Aydın Halkevi Başkanlığı'nı yürütmüş ve o dönemde bu kurumları övmüş olan Aydın Menderes şimdi evlerin kapanması için tüm gayretiyle uğraşıyordu³⁷.

Yapılan eleştiriler sonucunda 25 kişiden oluşan bir komisyon oluşturulmuştur. Hazırlıklar sonucunda Halkevlerinin sosyal tesis haline getirilmesi konusu üzerinde durulmuştur fakat hiçbir zaman tesis haline getirilmemiştir. Çok partili hayatla halkevlerine yapılan yardımlar önemli oranda kısıtlanmıştır. Gerekçe ise halkevlerinin çalışmalarında ve yönetiminde Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir organı gibi görülmesidir. CHP'de artık halkevlerini eskisi gibi yönetemeyeceğini fark etmişti. Londra ve büyük merkezlerdeki evler hariç diğer evlere yardımlar durdurulmuş, bunun sonucunda halkevlerinin faaliyetleri büyük oranda zayıflamıştır³⁸.

8 Ağustos 1951 tarihinde, toplam 468 vekili bulunan mecliste 340 vekilin evet oyu ile 5830 sayılı yasa kabul edilmiş ve halkevleri kapatılmıştır. Halkevlerine ait binaların bir kısmı yeniden açılan Türk Ocakları'na verilmiş, kalan kısmı ise hazineye devredilmiştir³⁹.

Sonuçta bir dönemin en önemli unsuru olan halkevleri tek partili hayatın tek partisi, devletin temsilcisi CHP ile ayrılmaz bir parça, adeta et ve tırnak gibi çalışmış, ülkenin kültürel kalkınmasına büyük emek sarf etmiş fakat çok partili hayata kendini hazırlayamadığından sonu gelmiştir.

Sonuç

İlk kuruluş gayesi halkın eğitilmesi ve yeni inkılapların halka anlatılıp öğretilmesi olan halkevleri, kısıtlı imkân ve şartlarda birçok büyük başarı elde etmiştir. 1932 yılından itibaren halkı eğitmek ve kültürümüzü tekrar canlandırmak maksadıyla sayısız gönüllü insan görev almış, büyük bir gayretle çalışmışlardır. Maddi bir beklenti olmadan amaçları sadece halkı aydınlatmak olan bu gönüllü insan toplulukları o zamana kadar devletin dahi gitmediği uzak köylere kadar gitmiş, köyde yaşayanları zirai bilgilendirmeden medeni hayata kadar çoğu alanda aydınlatmış, gönüllü doktorlarla muhtaç insanların tedavi edilmesini sağlamışlardır.

Alanya Halkevi'nin genel olarak değerlendirmesi yapıldığında; Alanya Halkevi 1933 yılında ilk açılan halkevleri arasında yer almaktadır. İlk başta dört şubeli bir halkevi olmasına rağmen zamanla şube sayısını artırarak büyük bir halkevi görünümüne kavuşmuştur. Komitelerin yaptığı toplantı sayısı ve toplantıya katılan katılımcıların sayılarına bakıldığında faal bir halkevi olduğu anlaşılmaktadır. Komitelerde görevli kişilerin meslekleri değişiklik göstermektedir. Komitelerin üye sayısı azımsanmayacak rakamlardadır. Alanya Halkevi'nin merkezden yeterli mali desteği görmemesi imkânlarını sınırlandırmış, mahalli imkânlarla gelir elde etmesi yoluna gidilmiştir. Alanya halkının konferanslara, gezilere, gösterilere, konserlere, okumaya ve her tür etkinliğe ilgili ve meraklı olduğu görülmektedir. Verilen konferansların halkta derin tesirler bırakabildiği, milli duygulara ve benliğe sahip çıkan bir faaliyet olduğu görülmektedir. Seçilen başkanların birçoğunun istifa etmesi çalışmalarını aksatmıştır. CHP Genel Sekreterliği bu durumdan rahatsız olarak bu konudaki hassasiyetini ve kararlılığını gönderilen yazılarla sık sık dile getirmiştir. Öte yandan halkevi kütüphanesinin 662 adet kitap mevcudu ve her alanda kitabının olması ve bu imkânları okuyucuya sunması ilçe halkının

³⁷ Özdemir – Aktaş 2011.

³⁸ Özdemir – Aktaş 2011.

³⁹ BCA 1951.

bilgisini ve kültürünü arttırmada etkili olmuştur.

Halkevi ülkenin her yerinde olduğu gibi Alanya'da da halk eğitimi için konferanslar vermiş, toplantılar yapmış, kütüphanesinde bulunan yüzlerce kitap, dergi ve gazeteyle halkı okumaya teşvik etmiş, yol göstermiş, öncülük etmiştir. Fakat tek partili dönemin bitmesiyle birlikte Demokrat Parti halkevlerini CHP yuvası olarak görmüş, en kısa sürede kapatılmasını sağlamıştır. Alanya Halkevi bir Kaza Halkevi olarak üstlendiği görevi layıkıyla yerine getirmeye çalışmış, çoğunlukla başkan seçilememesinden kaynaklı olarak ve bina probleminden dolayı zor günler de geçirmiştir.

DP'nin halkevlerini kapatmak yerine, onları çok partili dönemde de işler bir unsur olarak çalıştırmayı düşünmemesi ülkemiz için ender rastlanılacak bir kültür ve eğitim seferberliğinin yarım kalmasına neden olmuştur. Her ne kadar Türk Ocakları ile halkevlerinin yerini doldurmak düşünülse de bu mümkün olamamıştır. Kapanan Alanya Halkevi ile Alanya halkının da eğitim seferberliğinin bittiği veya yarıda kaldığı söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA 1936a *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Alanya Halkevi 01.01.1935-31.12.1935 Tarihleri Arası Halkevi Faaliyet Çizelgesi”. 490. 100/891. 804. 1 [05. 01. 1936].
- BCA 1936b *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Alanya Halkevi 01.01.1935-31.12.1935 tarihleri arası Halkevine Kayıtlı Üyelerin Mesleklerine Göre Sayı Çizelgesi”. 490. 100/891. 804. 1 [05. 01. 1936].
- BCA 1936c *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “01.01.1935-31.12.1935 Tarihleri Arası Alanya Halkevinde Okunan Kitaplar, Okuyucuların Meslekleri İle İlgili Çizelge”. 490. 100/981. 804. 1 [05. 01. 1936].
- BCA 1936d *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Alanya Halkevi Başkanlığı'nın Raporu”. 490. 100/981. 804. 1 [13. 01. 1936].
- BCA 1936e *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “CHP İl Yönetim Kurulu Başkanı Ş. Karacan'ın Yazısı”. 490. 100/1007. 887. 1 [17. 03. 1936].
- BCA 1936f *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “CHP Genel Sekreterliği Tarafından Alanya Halkevi Başkanlığı'na Gönderilen Yazı”. 490. 100/981. 804. 1 [08. 04. 1936].
- BCA 1936g *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Halkevlerinin Açılış Sırasını Gösterir Liste”. 490. 01/3. 14. 6 [10.11.1936].
- BCA 1941a *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Burdur Bölgesi Müfettişi Osman Şahinbaş'ın Raporu”. 490.100/994. 843. 3 [22. 01. 1941].
- BCA 1941b *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Burdur Bölgesi Müfettişi, Edirne Mebusu Osman Şahinbaş'ın II. Raporu”. 490. 100/994. 843. 3 [08. 06. 1941].
- BCA 1943a *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Alanya Halkevi Başkanı Nurettin İşman'ın Yazısı”. 490. 100/824. 256. 1 [09. 06. 1943].
- BCA 1943b *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “CHP Genel Sekreterliği Tarafından Alanya Halkevi Başkanlığı'na Gönderilmiş Olan Yazı”. 490. 100/824. 256. 1 [29. 06. 1943].
- BCA 1949 *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “CHP Genel İdare Kurulu Üyesi, Konya Milletvekili Muhsin Adil Binal'ın Yazısı”. 490. 100/1215. 35. 1 [20. 12. 1949].
- BCA 1951 *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, “Halkevleri Kapanışı”. 490. 100/30. 18. 01 [08. 09. 1951].

Modern Literatür

- Akgün – Uluğtekin 1989 S. Akgün – M. Uluğtekin, “Misak-ı Maarif”. *Atatürk Yolu* 3 (1989) 285-349.
- Akşam Gazetesi 1932 “Halkevleri Her Tarafa Büyük Merasimle Açıldı”. *Akşam Gazetesi* [20 Şubat 1932].
- Başgöz 1995 İ. Başgöz, *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*. Ankara 1995.
- C.H.F 1932 *C.H.F Halkevleri Talimatnamesi*. Ankara 1932.

- C.H.F 1934 *C.H.F Halkevleri Talimatnamesi*. Ankara 1934.
- Çavdar 1983 T. Çavdar, "Halkevleri". *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi IV* (1983) 878-884.
- Çeçen 1990 A. Çeçen, *Halkevleri*. Ankara 1990.
- Çeçen 2000 A. Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*. İstanbul 2000.
- Erşan – Yetim 2012 M. Erşan – F. Yetim, "Alanya Halkevi ve Alanya Kültür Tarihindeki Yeri". F. N. Koçak, *Alanya XII. Tarih ve Kültür Sempozyumu*. Konya (2012) 443-457.
- İnan 1983 R. İnan, *Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri Ve Sonrası*. Ankara 1983.
- Kapluhan 2012 E. Kapluhan, "Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri". *Marmara Coğrafya Dergisi* 26 (2012) 172-194.
- Keser 2009 U. Keser, "Arşiv Belgeleri Işığında Türkiye'de Mülteciler ve Esirler Sorunu". *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 8 (2009) 186.
- Kılıç 1981 E. Kılıç, *Halk Eğitiminde Kuram ve Uygulama*. Ankara 1981.
- Özdemir – Aktaş 2011 Y. Özdemir – E. Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)". *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (TAED) 45 (2011) 235-262.
- Pehlivanlı 2008 H. Pehlivanlı, "Kırıkkale Halkevi (1942-1951)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 24 (2008) 127-147.
- Toksoy 2004 N. Toksoy, "Türk İnkılabında Milli Kültürün Yeri Ve Halkevi Çalışmaları". *Türkoloji Çalışmaları Dergisi* I/3 (2004) 124-161.
- Toksoy 2007 N. Toksoy, *Halkevleri, Bir Kültürel Kalkınma Modeli olarak*. Ankara 2007.
- Toprak 2013 Z. Toprak, *Türkiye'de Popülizm 1908-1923*. İstanbul 2013.
- Türk Akdeniz 1938a *Türk Akdeniz*, 2/8. Antalya 1938.
- Türk Akdeniz 1938b *Türk Akdeniz*, 11-12. Antalya 1938.
- Çağlar 1937 B. K. Çağlar, "Halkevinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler". *Ülkü Halkevleri Dergisi* 68/XII (1937) 350-380.
- Yamaner 1999 Ş. Yamaner, *Atatürkçü Düşünce Ulusal Eğitim*. Ankara 1999.

